

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА АДВОКАТОМ У СПРАВАХ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЗАВДАНОЮ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ

Для нас усіх життя змінилося того жахливого ранку 24 лютого 2022 року. Фактично кожен з нас щось втратив через повномасштабну війну. Згідно даних ООН з початку повномасштабної війни вже загинуло близько 13 000 цивільних осіб, поранені близько 30 000. За даними, які оприлюднила голова Комітету ВР з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку і містобудування, очільниця партії "Слуга Народу" Олена Шуляк майно кожного п'ятого українця постраждало через війну, а близько 17% українців втратили житло [1].

В міжнародному праві, відповідно до Статуту ООН та Декларації про принципи міжнародного права 1970 року існують такі принципи, як: принцип поваги прав і основних свобод людини є основою міжнародного права, що передбачає захист цивільних осіб та їхнього майна; Право на відшкодування, яке передбачає, що цивільний позивач (фізична або юридична особа) має право на отримання збитків у разі пошкодження майна; та відповідальність за завдану шкоду, тобто Шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала. Тож, відповідно особа, яка втратила майно через військову агресію має право на відшкодування.

На даний час вже існує деяка міжнародна практика з механізмів відшкодування шкоди, в тому рахунку і завдяки міжнародним організаціям, таким як ООН, Міжнародний Суд ООН, Міжнародний кримінальний суд, ЕСПЛ. Але для кожної держави немає єдиного досвіду, для кожної держави такий підхід щодо відшкодування шкоди може відрізнятись.

Відповідно до Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. сторона, що перебуває у конфлікті й порушує положення Конвенцій (995_151, 995_152, 995_153, 995_154) або цього Протоколу, повинна відшкодовувати завдані збитки, якщо для цього є підстави. Вона несе відповідальність за всі дії, що вчиняються особами, які входять до складу її збройних сил [2, ст.91].

Такий самий підхід нам розкриває і національне законодавство, зокрема Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Відповідно до ст. ч.9 ст.5 вищевказаного Закону відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію. Держава Україна всіма можливими засобами сприяє відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією [3].

Приблизно такий самий підхід ми можемо побачити і в інших як національних, так і міжнародних нормативно правових актах. Тож, тут питання зрозуміле – шкоду завдану внаслідок збройної агресії рф має відшкодовувати рф.

Окрім того, національний законодавець розробив та прийняв ще окремий Закон – Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів

нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» [4]. Завдяки цьому Закону запрацювала державна програма «Є-відновлення».

Однак, незважаючи на вже існуючий світовий досвід відшкодування шкоди, завданої внаслідок військової агресії, незважаючи на великий масив національних і міжнародних нормативно-правових актів, на практиці це питання залишається все ще доволі дискусійним.

Неоднозначними тут є і самі механізми відшкодування, і багато інших питань – таких як докази спричинених збитків, підсудність, до якого суду слід звертатися, чи має бути повідомлений відповідач і яким чином, хто має сплачувати судовий збір, і багато інших питань.

І, дійсно, громадянам, так само як і юридичним особам складно довести збитки. Необхідно мати наявності всі докази таких спричинених збитків, які мають бути підкріплені документально, фото- та відео-зйомкою, покази свідків та ін. Це доволі великий масив документації і доказової бази, який доволі складно буде зібрати звичайному пересічному громадину, не маючи юридичної освіти як мінімум.

Дійсно, якщо виходити із практики Верховного Суду, то виходить, що подання позову щодо компенсації шкоди внаслідок військової агресії до рф в національний український суд можливе. Але судова практика свідчить, що сам факт можливості подання позову до рф не дає гарантії його задоволення. Бо, знов таки, ми повертаємося до питання надання суду необхідних доказів на підтвердження збитків.

Наприклад, в рішенні суду по Справі № 216/5143/23 від 10.07.2024 р. Центрально-Міський районний суд м. Кривого Рогу Дніпропетровської області відмовляє позивачці у задоволенні позову, мотивуючи що: «на потерпілого (позивача) покладається обов'язок довести факт неправомірної поведінки відповідача, заподіяння ним шкоди та її розмір, а також причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою завдавача шкоди та негативними наслідками. У свою чергу, відповідач має довести відсутність своєї вини у спричиненні шкоди потерпілому (позивачу)» [5].

Подібне ми бачимо і в Рішенні Приморського районного суду м. Одеси у Справі № 522/8734/25 від 14.08.2025 р, де суд зазначає, що «з огляду на викладене, посилення позивача на відомості публікації The Washington Post (WP) та інші джерела в мережі Інтернет, в розумінні ст. 76 ЦПК України не є належними доказами завдання їй майнової шкоди. Вищезазначені обставини є підставою для відмови в задоволенні позовної вимоги про відшкодування майнової шкоди. Стосовно відшкодування майнової шкоди, заподіяної руйнуванням квартири, суд зазначає, що позивач не надав належних та допустимих доказів, які б підтверджували розмір завданих збитків. Позивач лише вказав вартість квартири на момент її придбання, що не може вважатися актуальною та обґрунтованою оцінкою шкоди, завданої в результаті військових дій. Відсутність належного розрахунку та оцінки розміру шкоди не дозволяє суду встановити точну суму збитків, а отже, й задовольнити позовну вимогу. Таким чином, суд відмовляє у задоволенні позову в частині відшкодування майнової шкоди» [6].

Тож, як вже і зазначалося на початку роботи. розгляд справи з відшкодування шкоди завданої внаслідок збройної агресії рф можливий, але потребує детальної доказової бази, значного розуміння багатьох аспектів ведення подібних справ, та неоднозначними залишаються і самі механізми відшкодування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Інтернет-ресурс. URL: <https://surl.it/nmmpmn>.
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 [...]. ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#o667
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України & Закон України від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#n19>
4. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України. Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>
5. Рішення центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі № 216/5143/23 від 10.07.2024 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120551413>
6. Рішення Приморського районного суду м. Одеси у справі № 522/8734/25 від 14.08.2025 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129664706>

Ключові слова: військова агресія, відшкодування шкоди, представництво адвоката, докази збитків, компенсація, міжнародне право, відповідальність держави.

Key words: military aggression, damage compensation, attorney representation, evidence of losses, reimbursement, international law, state responsibility.

Гутник Віталій Володимирович

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права
Львівського національного університету імені Івана Франка*

СПЕЦІАЛЬНИЙ ТРИБУНАЛ ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ОЧІКУВАННЯ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збройна агресія Російської Федерації проти України змушує міжнародне співтовариство переосмислити усю систему міжнародного кримінального правосуддя; серед іншого таке переосмислення виникає у зв'язку з відсутністю можливості запуску предметної юрисдикції МКС за злочин агресії.

За останні 80 років відбулася явна девальвація злочину агресії, адже Статут Нюрнберзького трибуналу передбачав безумовну юрисдикцію за злочини проти миру (тобто агресію), у той час як сьогодні відсутні схожі можливості. Цікаво, що питання поширення предметної юрисдикції МКС на злочин агресії були одними з найбільш спірних, ймовірно, низка впливових держав, які брали участь у розробці Римського статуту побоювалися юрисдикції МКС щодо цього злочину [1, с.253]. В результаті, Статут МКС тільки передбачив можливість поширення юрисдикції щодо злочину агресії, але після прийняття відповідних змін (які були прийняті 11 червня 2010 року). Юрисдикція МКС щодо злочину агресії активована 17 липня 2018 року, однак, з огляду на специфіку поширення юрисдикції щодо злочину агресії, громадяни РФ та деяких інших держав не можуть бути притягнені до